

Дмитро ПУГАЧ

*асистент кафедри новітньої історії України ім. М. Грушевського
Львівського національного університету ім. І. Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5044-1005>
e-mail: dmpgch@gmail.com*

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА 1918–1919 РОКІВ У СИМВОЛІЧНОМУ ПРОСТОРІ ЛЬВІВЩИНИ

Розглянуто меморіалізацію подій і персоналій польсько-української війни 1918–1919 рр. крізь призму символічного простору Львівської обл. Проведено систематизацію та категоризацію пам'яток, серед яких варто виділити пам'ятники, меморіальні дошки і знаки, одиничні та братські могили, меморіальні комплекси, некрополі, кладовища, музейні експозиції. Укладено перелік осіб і явищ, увіковчених у м. Львів та окремих районах Львівської обл. Означено історію створення і функціонування місць пам'яті, розкрито їхнє символічне наповнення, інформаційний і просвітницький потенціал та показано фактичний зв'язок із подіями польсько-української війни 1918–1919 рр.

На основі зібраних даних продемонстровано спроби сформувати історичну політику та колективну пам'ять щодо подій сторічної давнини. Крім аналізу традиційних засобів конструювання символічного простору (монументи, інформаційні таблиці, топоніми), особливий фокус зроблено на репрезентації польсько-української боротьби початку ХХ ст. через масштабні меморіальні поховання (зокрема комплекси в межах Личаківського, Янівського, Клепарівського й інших кладовищ).

Звернено увагу на специфіку репрезентації польсько-українського протистояння 1918–1919 рр., що виявляється у вибіркового, фрагментарного пам'ятанні провідних військових і цивільних діячів, обмеженій географічній перспективі відображення мілітарних та державотворчих практик, диспропорцій між символічним простором центру й регіонів, героїзації (а відтак схематизації) постатей та історичних наративів, частковою негачією досвіду національних меншин і соборницьких зусиль українців. Запропоновано шляхи та методи, які могли би зробити відображення історії Галичини початку ХХ ст. більш цілісним, доступним і систематичним.

Ключові слова: Східна Галичина, Львівська обл., ЗУНР, польсько-українські відносини, меморіальні пам'ятки, поховання.

Одна із провідних функцій історії – поєднати реконструйоване в межах академічного дослідження минуле із сьогоденням, продемонструвати зв'язок і тяглість попереднього досвіду з актуальними проблемами й поглядами суспільства. Формування такого містка можна досягти завдяки витворенню колективної пам'яті, національної історії та цілісної історичної політики. Дослідження цих трьох понять, як і загалом «memory studies», стали популярними у світовій історіографії після Другої світової війни й увиразнилися в декількох напрямках, що вивчали пам'ять в історичному,

соціологічному, психологічному, філософському та культурологічному контекстах. Із 1990-х років «memoory boom» охопив і українських науковців та на сьогодні продовжує бути одним із перспективних, ґрунтовно представлених в історіографії напрямів досліджень (Киридон, 2017, с. 152–161). У цьому контексті відповідної уваги заслуговує і тема меморіалізації визвольних змагань початку ХХ ст., зокрема польсько-української війни 1918–1919 рр. Актуальності темі додає те, що, за винятком статті Зої Баран (Баран, 2019, с. 49–54), яка розкриває політику пам'яті та основні місця і способи меморіалізації державотворчої та мілітарної історії Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) у м. Львів, цілісних чи синтетичних досліджень із цієї проблематики немає. Зрештою, розуміння наявного стану та перспектив пам'ятання про польсько-українське протистояння має і видиме суспільну значущість. Адже чітке формування векторів національної історичної політики – це передумова діалогу з польською стороною в умовах конфлікту історичних пам'ятей (вираженому зокрема і в символічному просторі), а кристалізація українського мілітарного пантеону (охоплюючи провідні постаті й бойові звитяги Галицької армії (ГА)) може бути інструментом об'єднання суспільства, деколонізації та девітимізації національної пам'яті в умовах російсько-української війни.

Цільний засіб актуалізації історичних подій – символічний простір міста чи регіону. Традиційно до його структури як найважливіші елементи належать пам'ятники, меморіальні дошки і знаки, назви вулиць, площ, скверів й інші топоніми та урбаноніми (Середа, 2008, с. 75). Однак це поняття можна трактувати ширше, адже наше візуальне сприйняття історії також формують й одиничні та братські могили, меморіальні комплекси, некрополі, кладовища, музейні експозиції та інші матеріальні способи пошанування та збереження уявлень про минуле. Тому мета статті – кодифікувати і систематизувати названі елементи символічного простору Львівської обл., які репрезентують події та персоналії польсько-української війни 1918–1919 рр. Очевидно, відображення історичних явищ неможливе без певних особливостей, звужених чи розширених фокусів, усвідомлених та інтуїтивних обмежень, аналіз яких становить підсумкову частину цієї розвідки.

Найбільша кількість культурно-історичних пам'яток перебуває у м. **Львів**. На будівлі Народного дому (вул. Театральна, 22) 1990 р. установили таблицю скульптора Геннадія Черненка, яка інформує, що 1 листопада 1918 р. у цьому місці було проголошено утворення ЗУНР (насправді ця подія відбулася 13 листопада). У 2014 р. на фасаді приміщення встановили нову дошку, яка повідомляє: «Тут, у Народному Домі, знаходився штаб збройного повстання, яке завершилося проголошенням 1 листопада 1918 року Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР)» (Баран, 2019, с. 52; Масик, Мельник, 2012, с. 47). Інша споруда, дотична до історії ЗУНР, – міська Ратуша (вул. Площа Ринок, 1), на якій розміщено меморіальну таблицю на честь встановлення синьо-жовтого прапора 1 листопада 1918 р. На цьому місці від 1934 р. і до Другої світової війни висіла таблиця в честь польських «орлят», які загинули в боях за Львів (Масик, Мельник, 2012, с. 19). Про обстріли вояками ГА Львова 1919 р. свідчать збережене ядро на Латинській кафедрі Успіння Пресвятої Богородиці (Крип'якевич, 1991, с. 64) і снаряд у стіні Преображенської церкви (вул. Краківська, 21).

Окрім споруд, об'єктами меморіалізації історії польсько-українського протистояння стали персоналії. Найбільше пам'яток присвячено військовим діячам. У с. Лисиничі встановлено пам'ятник Петрові Бубелі – правнику, старшині ГА та заступнику

Державного секретаріату військових справ (ДСВС). Першого керівника військового міністерства полковника Дмитра Вітовського вшановано меморіальною таблицею з барельєфом на фасаді колишнього готелю «Народна гостиниця» (у цьому будинку, на розі споруд по вул. Дорошенка, 20, та вул. Костюшка, 1, здійснювали останні підготування до Листопадового чину), яку виготовили Любомир Яремчук та Василь Каменщик у 2007–2008 рр. Ці ж мистці спорудили пам'ятник сотнику Юліанові Головінському (вул. Симоненка, 4) – командир 4-ї бригади ГА, який урочисто відкрили 12 жовтня 2014 р. Меморіальні таблиці встановлені на місцях, де колись проживали: Іван Карпинець – член ГА, дослідник військової історії (вул. Новий світ, 14); Володимир Старосольський – поручник ГА, організатор Листопадового чину (вул. Коперника, 14); Олександр Тисовський – засновник «Пласту», учасник Листопадового перевороту (вул. Глібова, 15); Дмитро Паліїв – організатор та учасник Листопадового чину, старшина ГА (вул. Винниченка, 8); Іван Боберський – референт пропаганди та редактор вісника ДСВС, представник ЗУНР у США та Канаді (вул. Драгоманова, 23). На будівлі штабу 9-го австрійського корпусу (пл. Соборна, 6), яка була одним з осередків українського командування під час боїв за Львів, у 2003 р. розміщено барельєф із написом, присвяченим Миколі Мариновичу – полковнику ГА, першому українському військовому коменданту Львова. Відразу декілька пам'ятних знаків (вул. Дорошенка, 41, вул. Козацька, 11, вул. Кирила і Мефодія, 17, вул. Туган-Барановського, 10) вшановують четаря Золочівської бригади ГА, референта пресового відділу Державного секретаріату закордонних справ Олену Степанів-Дашкевич. У навчальних закладах, де викладали сотники ГА Олександр Малиновський і Петро Франко (Духовна семінарія та Комерційна академія), їм встановлено меморіальні таблиці (Масик, Мельник, 2012, с. 13, 77, 117, 153, 157, 213–215, 224, 229, 241, 249).

До 100-річчя ЗУНР, 1 листопада 2018 р., Львівська обласна державна адміністрація на перетині вул. Листопадового чину та вул. Огієнка встановила пам'ятник із розлогою інформацією. Львівська міська рада з нагоди тієї ж події звела на розі вул. Бенедиктовича та вул. Городоцької скульптурну композицію – зображення лева, запозичене з герба ЗУНР, із присвятою: «Героям Листопадового чину» та викарбованими словами Івана Франка: «Не ридать, а добувать!». Також було заплановане виготовлення інформаційних таблиць 1-му Львівському піхотному полку ім. князя Лева на вул. Лисенка, 12, і вул. Ш. Руставелі (приміщення колишніх казарм); Петрові Франку на вул. Городоцькій, 40 (споруда т. зв. казарм Фердинанда); меморіальних таблиць Степанові Панківському і Петрові Бубелі на пл. Ринок, 1. Лише перша з них уже встановлена.

Останню, проте не менш важливу, категорію становлять меморіальні поховання та некрополі. Так, Личаківське кладовище стало місцем першого поховання українських вояків – під час листопадових боїв за Львів у ділянці, що належала родині Боднарів, поховано 170 осіб (103 із них відомі поіменно) у 111 (за іншими даними – 112) могилах. У 1935 р. унаслідок політики «комасації» («ущільнення») тіла перенесено в 44 могили на іншій ділянці кладовища. У 1946 р. некрополь зруйновано, єдиною вцілілою могилою залишається поховання четаря Павла Ліскевича (Харчук, 1998, с. 18–20; Дзюбан, 1998, с. 3–4). На території кладовища споруджено Меморіал воїнам ГА, встановлено меморіальний хрест на т. зв. Марсовому полі. Втім, Личаківське кладовище – не лише українське місце пам'яті. Перше поховання польських військових тут відбулося 24 листопада 1918 р., а починаючи з весни 1919 р., сюди, на новостворений цвинтар, перенесли останки загиблих із місць тимчасових поховань.

Із 1921 р. на Личаківському кладовищі розпочалося спорудження Польського військового меморіалу, де поховано 2 318 учасників Польсько-української та Польсько-українсько-радянської воєн. Некрополь зазнав руйнувань за часів радянського режиму (особливо 1971 р.) і був відновлений у 1999–2005 рр. Серед похованих тут визначних діячів – генерал Тадеуш Розвадовський, бригадир Чеслав Мончинський, віцепрезидент Львова Леонард Сталь (Харчук, 2013, с. 304–309).

На території Янівського цвинтаря (переважно на сучасному 38 полі) було поховано близько 1 000 українських вояків, що загинули в боях, померли від епідемій у 1918–1919 рр. Упродовж 1930-х років Товариство охорони воєнних могил (ТОВМ) упорядкувало ці поховання і встановило 440 хрестів. Меморіал зазнав руйнувань під час Другої світової війни та був остаточно знищений за наказом радянської влади 1971 р. Із 1994 р. на території кладовища почали спорудження Меморіалу воякам УСС (Українських січових стрільців) та ГА. Серед найвідоміших збережених поховань – могили Костя Левицького та Мирона Тарнавського. Загиблих у польсько-українській війні бійців ховали також на Клепарівському, Голосівському, Кульпарківському, Сихівському цвинтарях та на Збоїщах. У 1918 р. на Клепарівському цвинтарі викопано сім могил невідомих українських стрільців. На початку 1990-х років споруджено меморіальний курган. Збережені братські поховання на кладовищі Старого Знесіння. Поховання українських вояків були у приміських поселеннях Львова: Брюховичах, Скнилові, Голоску Великому, Козельниках (Харчук, 2011, с. 50–55; Дзюбан, 1998, с. 4–6).

Попри наявність достатньо великої та багатоманітної кількості місць пам'яті, відображення польсько-українського протистояння дещо фрагментарне. На жаль, більшість основних місць досі не увіковічені, як-от: будівлі Головної пошти, Цитаделі, Галицького крайового сейму, Бібліотеки та Музею Оссолінських, Головного вокзалу. Подібна доля спіткала керівний склад української армії. У публічному просторі відсутні згадки про начальних комендантів Григорія Коссака та Гната Стефанива, а також командирів відтинків фронту й окремих позицій Теодора Мартинця, Осипа Букшованого, Іллі Цьокана, Зенона Носковського, Івана Рудницького й ін. За допомогою встановлення пам'яток неординарним персоналіям можна продемонструвати нетрадиційні аспекти Листопадових подій. Так, постать отамана Андрія Долуда може засвідчити соборність українських земель у визвольних змаганнях, а згадки про Романа Купчинського чи Романа Криштальського – показати феноменальне переплетення творчої натури й відданого вояка.

Необхідно також зазначити, що місця пам'яті сучасного Львова відображають винятково український і польський досвід листопада 1918 р., виводячи за межі історію тогочасної єврейської громади, яка також відчула вплив цих революційних процесів. Так, із наростанням польсько-українського конфлікту євреї опинилися у непростому становищі – між двох вогнів, переживаючи соціальну та гуманітарну кризи. Показово, що українська влада допомагала у скруті цій національній меншині. Водночас трагічною та не вартою забуття сторінкою став погром, який учинили 22–24 листопада польські військові, цивільні та кримінальні елементи.

Також варто розглянути численні пам'ятки, розташовані на території області.

Дрогобицький район. Із Дрогобичем пов'язана історія родини Коссаків, зокрема тут народилися Начальний комендант ГА Гриць Коссак і його брати – Іван та Василь – старшини ГА. На місці родинної садиби (тепер – вул. Лесі Українки, 71, будівля не збереглася) встановлена пам'ятна стела на честь братів, а у 2019 р. міська рада

вирішила обладнати спеціальний сквер. Меморіальна таблиця також встановлена на будинку (вул. Лесі Українки, 122), де проживав о. Северин Сапрун – відомий композитор і диригент, хорунжий ГА (Сивохіп, 2016, с. 30, 62).

У Доброгостові, рідному селі Івана Боберського, у 2013 р. сформовано меморіальну кімнату-музей у приміщенні локальної школи. 1 листопада 2018 р. також відкриті шість інформаційних таблиць, присвячених 100-річчю ЗУНР, зокрема на приміщеннях шкіл у селах Долішній Лужок, Рихтичі й Опори (остання – поручнику ГА Олексієві Чушаку), а також меморіальна дошка українським воякам поблизу селища Підбуж.

Золочівський район. Із цим регіоном пов'язана меморіалізація низки визначних постатей ЗУНР. Ананія Степанів – поручника ГА, організатора українського війська у Щирці, брата Олени Степанів – увіковічено пам'ятником на могилі в с. Заболотинці, спорудженим 1993 р. (Державний реєстр). 25 серпня 1996 р. новозбудованій лікарні у с. Білий Камінь присвоєно ім'я її уродженця Володимира Свідерського – відомого лікаря, учасника Листопадових боїв, сотника ГА, коменданта польового шпиталю в Ожидові. На фасаді споруди відкрито меморіальну таблицю докторові (автор – Андрій Возницький), а у приміщенні лікарні створена музейна кімната (Серба, 2013, с. 7–8). У 2018 р. при в'їзді у с. Велика Вільшаниця розміщено вказівник, який інформує, що тут народився генерал ГА Віктор Курманович.

Шанована постать на Бродівщині – генерал Мирон Тарнавський: у м. Броди, на будівлі гімназії ім. Івана Труша (вул. Коцюбинського, 2), де він навчався, у січні 2000 р. розміщена пам'ятна табличка (Ковальчук, 2011, с. 24); у с. Черниця йому у 2007 р. встановлено пам'ятник на місці поховання та організовано меморіальний музей у приміщенні сільської ради. 1 листопада 2018 р. у м. Броди на символічній курган-могилі, насипаній на подвір'ї церкви Святого Юра 1928 р. на честь 10-ї річниці вшанування листопадових подій 1918 р., було освячено пам'ятну таблицю до 100-річчя проголошення ЗУНР (Стрільчук, 2018). Частина експозиції Бродівського історико-краєзнавчого музею присвячена ювілеям Листопадового чину, УСС і генералові М. Тарнавському.

Інша визначна культурно-історична пам'ятка розташована в селищі Красне – на місці поховання авіаторів ГА встановлено меморіал «Героям українського неба» з короткою інформаційною таблицею та переліком імен загиблих вояків (ЗУНР, 2018, с. 1).

Львівський район. У м. Городок із травня 2019 р. меморіальна таблиця встановлена на будинку (вул. Підгір'я, 20), де мешкав о. Володимир Лиско – організатор Листопадового чину в Городку, згодом інтернований у концтаборі Домб'є. Також у межах проєкту «Відновлені імена героїв» у Комплексі січових стрільців, розташованому на міському цвинтарі, у 2018 р. розміщено інформаційні таблиці з іменами загиблих вояків ГА – місцевих мешканців. У с. Вовчухи у лютому 2020 р. відкрито меморіал «Героям Вовчухівської офензиви». Пам'ятник двом стрільцям збудовано на місці їхнього поховання у с. Бартатів (Державний реєстр).

Важлива постать меморіалізації історії Перемишлянщини – Олена Степанів-Дашкевич. У с. Вишнівчик збереглася хата, у якій 7 грудня 1892 р. народилася майбутня офіцерка. Художньо-меморіальну таблицю, встановлену 1992 р., виконав скульптор Богдан Романець (Державний реєстр). У 2018 р. перед в'їздом у село розміщено вказівник, який інформує про видатну місцеву уродженку. 1 вересня 2016 р. у с. Великі Глібовичі названо школу іменем Юліана Головінського, а 1 жовтня 2017 р.

на місці його загибелі в цьому селі відкрито пам'ятний знак. Барельєф на честь Ярослава Дудикевича – адвоката, голови повітової філії товариства «Просвіта», старшини та польового судді ГА – встановлено 2009 р. у м. Бібірка. Постаць о. Омеляна Ковча – капелана ГА і Праведника народів світу, вшановано меморіальною дошкою (2002) та пам'ятником (2012) у м. Перемишляни (Березанська, 2019, с. 171).

У листопаді 2018 р. у селах Давидів, Зубра, Миклашів, Чорнушовичі, Старе Село, Підберізі, Чишки відкрито меморіальні таблиці «Борцям за волю України». На території району також розташовані численні поховання. У 1921 р. у м. Винники споруджено братську могилу вояків ГА, де поховано приблизно 16 осіб.

Окремі некрополі містяться на Жовківщині р-ні: у м. Жовкві захоронено 129 стрільців, могили вояків ГА є у Крехові, Великих Мостах, Куликові тощо. Некрополь у м. Рава-Руська складається із 3-х братських могил, де поховано приблизно 100 осіб. У 1936 р. місцева філія ТОВМ спорудила пам'ятник, який був зруйнований у радянський час, у 1990-х роках – відновлений.

Самбірський район. 1 листопада 2018 р. у селах Чайковичі й Биличі, містах Рудки та Дубляни встановлено інформаційні таблиці в межах проєкту «Відновлені імена героїв», які розповідають про місця поховання відомих і невідомих українських вояків. Тоді ж споруджено монумент «Борцям за волю України» в м. Рудки.

Стрийський район. У 2018 р. у с. Гірне, де народився сотник ГА й учасник Листопадового чину Григорій Трух, відкрито відповідний вказівник. Тоді ж споруджено низку інших інформаційних табличок: на будівлі Миколаївської міської ради, у селах Надітичі, Розвадів (сотнику ГА Василеві Панчаку), Колодруби (поручнику ГА Григорієві Давиду). На міському кладовищі Миколаєва є кілька пам'ятників воїнам 2-го полку 7-ї Львівської бригади ГА, які загинули при обороні міста 19 травня 1919 р.

Меморіалізація пам'яток, пов'язаних з історією Жидачівщини періоду ЗУНР, була здійснена до відзначення 100-річчя Західноукраїнської держави. У межах проєкту «Відновлені імена героїв» інформаційні таблиці відкрито в селах Юшківці, Заліски, Вибранівка, Ходорів, Богородчиці.

Шептицький район. У с. Барилів 1994 р. споруджено пам'ятник Мironові Тарнавському роботи Ярослава Лози та Володимира Блюсюка (Панькевич, 2005, с. 3). У м. Угнів є пам'ятний знак стрільцям ГА й УПА, виготовлений роком пізніше. У 2006 р. на кладовищі м. Сокаль відкрито пам'ятник воякам УСС та ГА (Нечай, 2010, с. 45). У межах відзначення 100-річчя ЗУНР на Сокальщині встановлено 21 пам'ятну таблицю, зокрема на фасаді школи у с. Межиріччя, де протягом лютого–травня 1919 р. розміщувався штаб 9-ї Белзько-Унівської бригади ГА. З цієї ж нагоди у м. Радехів і селах Стоянів, Вузлове та Сушно відбулося відкриття уніфікованих інформаційних таблиць. У с. Угнів зараз є одна братська могила із 13 вояками та встановлений 1995 р. пам'ятний знак стрільцям ГА.

Яворівський район. У с. Оселя, де розташована могила Миколи Мариновича, у 2018 р. встановлено інформаційний вказівник. 1 листопада 2018 р. у м. Яворів відкрито пам'ятну таблицю на честь 100-річчя ЗУНР. На урочистостях був присутній Надзвичайний та Поважний посол Канади в Україні Роман Ващук, дід якого – Микола Хархаліс – був сотником ГА та повітовим військовим комендантом ЗУНР.

На Мостищині розташовано до 30 індивідуальних і спільних могил українських вояків, частина з них належно упорядкована (Зілінський, 2006, с. 14–53). Інформаційні таблиці у с. Довгомостиська, містах Судова Вишня та Мостиська поряд з експози-

цією локального народного історико-краєзнавчого музею доповнюють меморіальний фонд цього району.

Такий основний, але, очевидно, невичерпний перелік пам'яток з історії польсько-українського протистояння у Львівській обл. Показово, що в чинному форматі меморіалізація цієї війни має низку особливостей:

1) фрагментарність репрезентації, часто пов'язана з окремими особами, поєднана із практичною відсутністю репрезентації подієвої історії війни (зокрема увіковічення локацій масштабних операцій ГА) та її географічного розмаху. Водночас присутня традиційна героїзація (та як наслідок – схематизація у представленні) постатей сторін війни;

2) лаконічна, подекуди малоінформативна чи помилкова форма подання інформації, яка не завжди дає можливість зрозуміти роль певної особи чи події у Польсько-українській війні. Як наслідок, місця пам'яті радше репрезентують біограму конкретної персоналії, ніж історію українського визвольного руху;

3) ігнорування ширшого контексту протистояння, яке не обмежувалося польською та західноукраїнською сторонами, а охоплювало єврейський досвід та, що особливо цінно для конструювання національної історичної політики, давало практичні приклади реалізації соборницьких зусиль українців;

4) відсутність, за невеликим винятком, тематичних експозицій у краєзнавчих та історичних музеях.

Попри це, історія Польсько-української війни 1918–1919 рр. усе ж достатньо широко й різноманітно представлена в символічному просторі Львівщини. Сподіваюся, що в найближчій перспективі цей меморіальний фонд зросте та (що більш актуально для регіонів поза обласним центром) набуде систематичності й упорядкованості.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Баран, З. (2019). Західно-Українська Народна Республіка у символічному просторі Львова. *Вісник НТШ*, 61, 49–54.

Березанська, І. (2019). Душпастирська та громадська діяльність о. Омеляна Ковча у місті Перемишляни (1922–1944). *Наукові записки з української історії: збірник наукових праць*, 46, 164–173.

Державний реєстр нерухомих пам'яток. Пам'ятки Львівської області. (2014). https://old.loda.gov.ua/derzhavnyy_reyestr_nerukhomykh_pam_yatok

Дзюбан, О. (1998). Стрілецькі некрополі Львова. *Галицька брама*, 5–6(53–54), 3–6.

Зілінський, В. (2006). *В борні за Україну (Мостицина)*. Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження».

ЗУНР – перший крок до соборності. (2018, 1 листопада). *Воля народу*, 1.

Киридон, А. (2017). Студії пам'яті у сучасній гуманітаристиці: історія становлення. *Український історичний журнал*, 4, 150–161.

Ковальчук, Г. (2011). Меморіальні таблиці м. Бродів. *Бридицина – край на межі Галичини і Волині*, 4, 23–25.

Крип'якевич, І. (1991). *Історичні проходи по Львові*. Львів: Каменяр.

Масик, Р., Мельник, І. (2012). *Пам'ятники та меморіальні таблиці міста Львова*. Львів: Апріорі.

Нечай, Б. (2010). *Сокальщина. Книга пам'яті України. 1914–1990*. Львів: Край.

Панькевич, О. (2005). *Генерал Мирон Тарнавський*. Львів: Галицька Видавнича Спілка.

Серба, Г. (2013). *Їх імена вишановує Золочівщина: краєзнавча пам'ятка*, 2. Золочів.
Середа, В. (2008). Місто як lieu de memoire: спільна чи поділена пам'ять. Приклад Львова. *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна*, 2, 73–99.

Сивохін, Г., Кульчицький, Ю. (упоряд.). (2016). *Пам'ятники, пам'ятні таблиці та знаки Дрогобича: довідник*. Дрогобич: Швидкодрук.

Стрільчук, В. (2018). Олександр Вислоцький – ініціатор відзначення 10-ої річниці Листопадового Чину в Бродах у 1928 р. *Історична спадщина Бродів*. <https://www.brodyhistory.org.ua/oleksandr-vyslotskyi-initsiator-vidznachennya-10-oyi-richnytsi-lystopadovogo-chynu-v-brodah-u-1928-r/>

Харчук, Х. (1998). Австрійський військовий цвинтар та поховання Українських Стрільців на Личакові. *Галицька брама*, 5–6(53–54), 18–23.

Харчук, Х. (2011). Військові поховання на Янівському цвинтарі у Львові. *Воєнна історія*, 3, 50–55.

Харчук, Х. (2013). Польські військові поховання у Львові. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*, 5, 298–310.

REFERENCES

Baran, Z. (2019). Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika u symbolichnomu prostori Lvova. *Visnyk NTSh*, 61, 49–54 (in Ukrainian).

Berezanska, I. (2019). Dushpastyrska ta hromadska diialnist o. Omeliana Kovcha u misti Peremyshliany (1922–1944). *Naukovi zapysky z ukrainskoi istorii: zbirnyk naukovykh prats*, 46, 164–173 (in Ukrainian).

Derzhavnyi reiestr nerukhomykh pamiatok. *Pamiatky Lvivskoi oblasti*. (2014). https://old.loda.gov.ua/derzhavnyi_reyestr_nerukhomykh_pam_yatok (in Ukrainian).

Dziuban, O. (1998). Striletski nekropoli Lvova. *Halytska brama*, 5–6(53–54), 3–6. (in Ukrainian).

Zilinskyi, V. (2006). *V borni za Ukrainu (Mostyshchyna)*. Drohobych: Vydavnycha firma «Vidrozhennia» (in Ukrainian).

ZUNR – pershyi krok do sobornosti. (2018, Lystopad 1). *Volia narodu*, 1 (in Ukrainian).

Kyrydon, A. (2017). Studii pamiaty u suchasni humanitarystyti: istoriia stanovlennia. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, 4, 150–161 (in Ukrainian).

Kovalchuk, H. (2011). Memorialni tablytsi m. Brodiv. *Bridshchyna – krai na mezhi Halychyny i Volyni*, 4, 23–25 (in Ukrainian).

Krypiakevych, I. (1991). *Istorychni prokhody po Lvovi*. Lviv: Kameniar (in Ukrainian).

Masyk, R., & Melnyk, I. (2012). *Pamiatnyky ta memorialni tablytsi mista Lvova*. Lviv: Apriori (in Ukrainian).

Nechai, B. (2010). *Sokalshchyna. Knyha pamiaty Ukrainy. 1914–1990*. Lviv: Krai (in Ukrainian).

Pankevych, O. (2005). *Heneryal Myron Tarnavskyy*. Lviv: Halytska Vydavnycha Spilka (in Ukrainian).

Serba, H. (2013). *Yikh imena vshanovuie Zolochivshchyna: kraieznavcha pamiatka*, 2. Zolochiv (in Ukrainian).

Sereda, V. (2008). Misto yak lieu de memoire: spilna chy podilena pamiat. Pryklad Lvova. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii sotsiologichna*, 2, 73–99 (in Ukrainian).

Syvokhip, H., & Kulchytskyi, Yu. (Comps.). (2016). *Pamiatnyky, pamiatni tablytsi ta znaky Drohobycha: dovidnyk*. Drohobych: Shvydkodruk (in Ukrainian).

Strilchuk, V. (2018). Oleksandr Vyslotskyi – initsiator vidznachennia 10-oi richnytsi Lystopadovoho Chynu v Brodakh u 1928 r. *Istorychna spadshchyna Brodiv*. <https://www.brodyhistory.org.ua/oleksandr-vyslotskyi-initsiator-vidznachennya-10-oyi-richnytsi-lystopadovogo-chynu-v-brodah-u-1928-r/> (in Ukrainian).

Kharchuk, Kh. (1998). Avstriiskyi viiskovy tsvyntar ta pokhovannia Ukrainskykh Striltsiv na Lychakovi. *Halytska brama*, 5–6(53–54), 18–23 (in Ukrainian).

Kharchuk, Kh. (2011). Viiskovi pokhovannia na Yanivskomu tsvyntari u Lvovi. *Voenna istoriia*, 3, 50–55 (in Ukrainian).

Kharchuk, Kh. (2013). Polski viiskovi pokhovannia u Lvovi. *Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoï biblioteky Ukrainy imeni V. Stefanyka*, 5, 298–310 (in Ukrainian).

Dmytro PUHACH

Assistant of the M. Hrushevskiy Department of Contemporary History of Ukraine

I. Franko National University of Lviv

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5044-1005>

e-mail: dmpgch@gmail.com

THE POLISH-UKRAINIAN WAR OF 1918–1919 IN THE SYMBOLIC SPACE OF THE LVIV REGION

The article deals with the memorialization of events and figures of the Polish-Ukrainian war of 1918–1919 through the prism of the symbolic space of Lviv oblast. The monuments are systematized and categorized, among which are monuments, memorial plaques, signs, individual and mass graves, memorial complexes, necropolises, cemeteries, and museum expositions. A list of persons and phenomena commemorated in Lviv and certain districts of the Lviv region is compiled. The history of the creation and functioning of the sites of memory is outlined, their symbolic content, informational and educational potential is revealed, and their actual connection with the events of the Polish-Ukrainian war of 1918–1919 is shown.

The collected data demonstrates attempts to shape historical policy and collective memory of the events of a century ago. In addition to analysing the traditional means of constructing symbolic space (monuments, information tables, place names), a special focus is given to the representation of the Polish-Ukrainian struggle of the early twentieth century through large-scale memorial burials in Lviv (in particular, complexes within Lychakiv, Janowska, Kleparivska, and other cemeteries).

Attention is drawn to the specifics of the representation of the Polish-Ukrainian confrontation of 1918–1919, which is manifested in the selective, fragmentary memory of key military and civilian figures, the limited geographical perspective of military and state-building practices, the imbalance between the symbolic space of the center and the regions, the heroization (and thus the schematization) of figures and historical narratives, the partial negation of the experience of national minorities and the unification efforts of Ukrainians. The author suggests ways and methods that, in his opinion, could make the history of early 20th-century Galicia more holistic, accessible, and systematic.

Key words: Eastern Galicia, Lviv oblast, WUPR, polish-ukrainian relations, memorials, burials.